
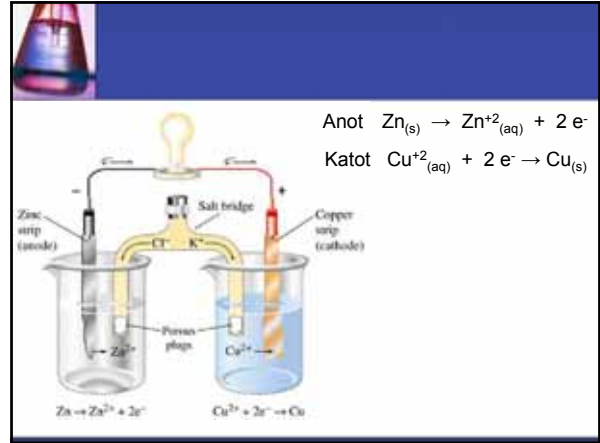
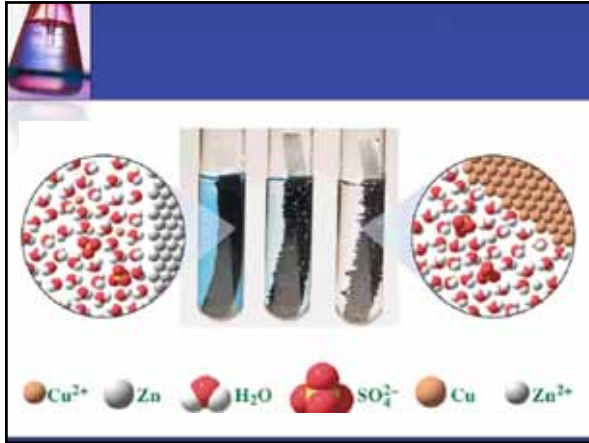

Elektrokimya

- Genel anlamda **elektrokimya** elektrik enerjisi üreten veya harcayan **redoks** reaksiyonlarını inceler.
- Elektrokimya pratikte büyük öneme sahip bir konudur. Piller, akümülatörler kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine dönüştüren düzeneklerdir ve günlük hayatımızda çok çeşitli amaçlar için elektrik enerjisi kaynağı olarak kullanılmaktadırlar.
- Bazı metallerin saf eldesi veya yüzeylerinin başka bir metalle kaplanması da elektrokimyasal yöntemlerle yapılır. Bu işlemlerde elektrik enerjisi kimyasal enerjiye dönüştürülür ve bu işlem elektroliz olarak bilinir. Doğada çok sık karşılaşılan ve gerçekleşmesi istenilmeyen bir olay olan korozyon da bir elektrokimyasal süreçtir.

- Gerek redoks olmayan reaksiyonlar gerek redoks reaksiyonları kendi içlerinde çeşitli türlerde reaksiyonlar içerirler.
- Redoks olmayan reaksiyonlara bir örnek olarak
$$\text{AgNO}_3 (\text{sulu}) + \text{NaCl} (\text{sulu}) \longrightarrow \text{AgCl} (\text{k}) + \text{NaNO}_3 (\text{sulu})$$
Buna karşılık
$$\text{Zn} (\text{k}) + \text{CuSO}_4 (\text{sulu}) \longrightarrow \text{ZnSO}_4 (\text{sulu}) + \text{Cu} (\text{k})$$
reaksiyonu bir redoks reaksiyonudur.

Elektrokimyasal Piller

- **Kendiliğinden yürüyen** (istemli) bir **redoks** reaksiyonunda (yani elektron alışverişi olan istemli bir reaksiyonda), indirgen tarafından salınan elektronlar yükselt-gen olarak davranan maddeye bir tel (veya iletken) üzerinden iletilirse; ortaya reaksiyon enerjisi olarak **elektrik enerjisi çıkar**.
- Kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine dönüştüren düzeneklere "**elektrokimyasal hücre veya pil**" denir.
- Yani *reaksiyon enerjisinin bir kısmı elektrik enerjisine dönüşür. Kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine dönüştüren düzeneklere "elektrokimyasal hücre" veya "pil" denir.*

Yarı reaksiyonlar $\text{Zn}(k) \rightarrow \text{Zn}^{2+} + 2e^-$ $\text{Cu}^{2+} + 2e^- \rightarrow \text{Cu}(k)$

Elektrokimyasal Hücrenin Yazımı

- Bir elektrokimyasal hücredeki elektrotların neler olduğu, indirgenmenin ve yükseltgenmenin hangi şekilde gerçekleştiğini anlayabilmek için **standart bir elektrokimyasal hücre yazım şekli (terimler dizgesi)** kabul edilmiştir. Bu yazım şekli aşağıda verildiği gibi **anotla başlar katotla biter**.

Faz sınırı   Faz sınırı   Tuz köprüsü

↓   ↓   ↓

Anot | Anot elektroliti || Katot elektroliti | Katot

Yükseltgenme yarı hücresi   İndirgenme yarı hücresi

Örnek

$Zn (k) | Zn^{2+} (1 M) || Cu^{2+} (1 M) | Cu (k)$

- metalik magnezyumun yükseltgendiği ve H^+ iyonunun H_2 gazına indirgendiği elektrokimyasal reaksiyonu

$Mg (k) | Mg^{2+} (X M) || H^+ (Y M) | H_2 (g, p atm) | Pt$

Örnek

- Aşağıdaki elektrokimyasal hücreye ilişkin, verilen ifadelerden hangisi veya hangileri doğrudur?
 $Zn (k) | Zn^{2+} (sulu) || Ni^{2+} (sulu) | Ni (k)$
- A. $Ni_{(k)}$, katottur.
- B. $Zn_{(k)}$, indirgendir.
- C. Zn^{2+} , indirgendir
- A ve B Doğrudur

Elektromotor Kuvveti PİL Gerilimi

- Bir elektrokimyasal hücreyi oluşturan iki yarı hücrenin gerilim farkı "elektromotor kuvveti (emk)" veya "elektrokimyasal hücre gerilimi" veya "pil gerilimi" olarak bilinir ve değeri, reaksiyonun bileşenlerine, sıcaklığa ve derişime bağlıdır.
- Elektro-motor kuvvetinin birimi volt olup, değeri elektrolit hacmine ve elektrotların boyutlarına bağlı olarak değişmez.

Standart Elektrot Gerilimleri

- Elektrokimyasal reaksiyonların emk'leri, elektrokimyasal hücre (pil) oluşturularak ölçülebildiğinden yarı reaksiyonların gerilimleri (elektrot gerilimleri) yalnız başlarına belirlenemez. Bu nedenle elektrot gerilimlerini belirleyebilmek için bir standart referans elektrot tanımlanmış ve elektrot gerilimleri bu referans elektrota bağlı olarak belirlenmiştir.
- Standart referans elektrotu olarak standart hidrojen elektrotu (SHE) seçilmiş ve bu elektrotun 298,15 K sıcaklığındaki standart elektrot gerilimi (E°) 0,0000 V olarak kabul edilmiştir.

- Diğer bileşik, element ve iyonlar için standart elektrot gerilimleri, standart hallerindeki SHE 'na karşı elektrot gerilimleri ölçülerek belirlenmiştir.
- Standart hal olarak 298,15 K sıcaklık, sulu çözeltiler için 1M'lık derişim, gazlar için 1 atmosferik basınç ve saf katı ve saf sıvılar için bu maddelerin 1 atmosferdeki en kararlı halleri seçilmiştir.

$$\text{Mn}^{2+} (\text{sulu}) + 2e^- \longrightarrow \text{Mn(k)} \quad E^\circ = -1,185 \text{ V}$$

Tablo 14.1: 25°C'de Bazı Standart Elektrot Gerilimleri

Elektrot	Yarı-reaksiyon	E°V
Li Li ⁺	Li ⁺ + e ⁻ → Li	-3,045
K K ⁺	K ⁺ + e ⁻ → K	-2,925
Ba Ba ²⁺	Ba ²⁺ + 2e ⁻ → Ba	-2,900
Na Na ⁺	Na ⁺ + e ⁻ → Na	-2,714
Mg Mg ²⁺	Mg ²⁺ + 2e ⁻ → Mg	-2,363
Al Al ³⁺	Al ³⁺ + 3e ⁻ → Al	-1,662
Mn Mn ²⁺	Mn ²⁺ + 2e ⁻ → Mn	-1,185
Zn Zn ²⁺	Zn ²⁺ + 2e ⁻ → Zn	-0,763
Cr Cr ³⁺	Cr ³⁺ + 3e ⁻ → Cr	-0,744
Fe Fe ²⁺	Fe ²⁺ + 2e ⁻ → Fe	-0,440
Pt Cr ²⁺ , Cr ³⁺	Cr ³⁺ + e ⁻ → Cr ²⁺	-0,408
Pb PbSO ₄ /SO ₄ ²⁻	PbSO ₄ + 2e ⁻ → Pb + SO ₄ ²⁻	-0,359
Ni Ni ²⁺	Ni ²⁺ + 2e ⁻ → Ni	-0,250
Ag AgI/Ag ⁺	AgI + e ⁻ → Ag + I ⁻	-0,152
Pb Pb ²⁺	Pb ²⁺ + 2e ⁻ → Pb	-0,126
Pt H ₂ /H ⁺	2H ⁺ + 2e ⁻ → H ₂	0,0000
Pt Cu ⁺ , Cu ²⁺	Cu ²⁺ + e ⁻ → Cu ⁺	+0,153
Ag AgCl/Cl ⁻	AgCl + e ⁻ → Ag + Cl ⁻	+0,223

Yükseltilenme eğilimi artar ↑
İndirgenme eğilimi artar ↓

Pt Hg Hg ₂ Cl ₂ Cl ⁻	Hg ₂ Cl ₂ + 2e ⁻ → 2Cl ⁻ + 2Hg	+0,268
Cu Cu ²⁺	Cu ²⁺ + 2e ⁻ → Cu	+0,337
Pt I ₂ /I ⁻	I ₂ + 2e ⁻ → 2I ⁻	+0,536
Pt O ₂ /H ₂ O ₂	O ₂ + 2H ⁺ + 2e ⁻ → H ₂ O ₂	+0,682
Pt Fe ³⁺ , Fe ²⁺	Fe ³⁺ + e ⁻ → Fe ²⁺	+0,771
Hg Hg ₂ ²⁺	Hg ₂ ²⁺ + 2e ⁻ → 2Hg	+0,788
Ag Ag ⁺	Ag ⁺ + e ⁻ → Ag	+0,799
Pt Br ₂ /Br ⁻	Br ₂ + 2e ⁻ → 2Br ⁻	+1,065
Pt Cl ₂ /Cl ⁻	Cl ₂ + 2e ⁻ → 2Cl ⁻	+1,360
Au Au ³⁺	Au ³⁺ + 3e ⁻ → Au	+1,498
Pt Mn ²⁺ , MnO ₄ ⁻	MnO ₄ ⁻ + 8 H ⁺ + 5e ⁻ → Mn ²⁺ + 4H ₂ O	+1,51
Pt H ₂ O ₂ /H ⁺	H ₂ O ₂ + 2H ⁺ + 2e ⁻ → 2H ₂ O	+1,776
Pt O ₃ /H ⁺	O ₃ + 2H ⁺ + 2e ⁻ → O ₂ + H ₂ O	+2,07
Pt F ₂ /F ⁻	F ₂ + 2e ⁻ → 2F ⁻	+2,87

Yükseltilenme eğilimi artar ↑
İndirgenme eğilimi artar ↓

Örnek

$Zn^{2+} + 2e^- \longrightarrow Zn(k) \quad E^\circ = -0,763 \text{ V}$
 $Cu^{2+} + 2e^- \longrightarrow Cu(k) \quad E^\circ = 0,337 \text{ V}$

■ Standart elektrot gerilimlerine bakarak hangisi indirgenir? Hangisi yükseltgenir?

Cu²⁺'nin Cu_(k)'ya indirgenmesinin Zn²⁺'nin Zn_(k)'ya indirgenmesine göre daha kolay olduğu görülür.

O halde bu iki yarı-reaksiyonun yer aldığı bir elektrokimyasal hücrede standart koşullarda Cu²⁺, Cu_(k)'ya indirgenir, Zn_(k) ise Zn²⁺'ye yükseltgenir.

$Zn(k) + Cu^{2+}(sulu) \longrightarrow Zn^{2+}(sulu) + Cu(k)$

Örnek

$Cr^{3+}(sulu) + e^- \longrightarrow Cr^{2+}(sulu) \quad E^\circ = -0,408 \text{ V}$
 $Pb^{2+}(sulu) + 2e^- \longrightarrow Pb(k) \quad E^\circ = -0,126 \text{ V}$

■ Standart elektrot gerilimlerine bakarak hangisi indirgenir? Hangisi yükseltgenir?

■ Tablodan buldukları konumlardan anlaşılacağı üzere Cr²⁺, Pb_(k)'ya göre daha iyi indirgen, Pb²⁺, Cr³⁺'e göre daha iyi yükseltgendir. Sonuçta Cr²⁺, Pb²⁺ iyonunu indirger.

Örnek

$Ag^+(sulu) + e^- \longrightarrow Ag(k) \quad E^\circ = 0,799 \text{ V}$
 $Cu^{2+}(sulu) + 2e^- \longrightarrow Cu(k) \quad E^\circ = 0,337 \text{ V}$

olduğuna göre bu iki yarı reaksiyonun yürüdüğü bir elektrokimyasal hücrede yükseltgen ve indirgen nedir? Katot ve anot reaksiyonları nelerdir?

Standart elektrot gerilimleri karşılaştırıldığında Ag⁺ iyonunun Cu²⁺ iyonuna göre daha kolay indirgendiği bulunur. O halde bu reaksiyonda Ag⁺ iyonu yükseltgen, Cu_(k) ise indirgendir.

Katot reaksiyonu $Ag^+ + e^- \longrightarrow Ag(k)$
Anot reaksiyonu $Cu(k) \longrightarrow Cu^{2+} + 2e^-$

Örnek

Al(k)	H ₂ (g)	Ag(k)	I ⁻ (sulu)	Br ⁻ (sulu)
-1,662	0,0000	+0,799	+0,536	+1,065

■ Standart elektrot gerilimlerine bakarak, yukarıdakileri indirgenme kabiliyetine göre büyükten küçüğe sıralayınız.
■ En kuvvetli indirgen hangisidir?

■ Br⁻ > Ag⁺ > I⁻ > H₂ > Al
■ En kuvvetli indirgen, indirgenme potansiyeli en düşük olan Al'dur.

Standart Pil Gerilimi

- Redoks reaksiyonlarının standart pil gerilimi (elektromotor kuvvetleri, emk), elektrokimyasal hücreyi oluşturan yarı-reaksiyonların elektrot gerilimleri kullanılarak hesaplanabilir.
- Kendiliğinden gerçekleşen (istemli) bir redoks reaksiyonun standart pil gerilimi daima artıdır ($E^\circ > 0$).
- Bir reaksiyonun standart pil geriliminin eksi ($E^\circ < 0$) olması ise reaksiyonun bu koşullarda kendiliğinden gerçekleşmeyip (istemsiz), tersi yönde gerçekleşir olduğunu gösterir.

Örnek

$$\text{Cr}^{3+} (\text{sulu}) + e^- \longrightarrow \text{Cr}^{2+} (\text{sulu}) \quad E^\circ = -0,408 \text{ V}$$

$$\text{Pb}^{2+} (\text{sulu}) + 2e^- \longrightarrow \text{Pb}(\text{k}) \quad E^\circ = -0,126 \text{ V}$$

- Cr^{2+} 'nin Pb^{2+} 'yi indirgediği reaksiyonun standart pil gerilimini bulalım.

Anot reaksiyonu $\text{Cr}^{2+} (\text{sulu}) \longrightarrow \text{Cr}^{3+} (\text{sulu}) + e^- \quad E^\circ = 0,408 \text{ V}$

Katot reaksiyonu $\text{Pb}^{2+} (\text{sulu}) + 2e^- \longrightarrow \text{Pb}(\text{k}) \quad E^\circ = -0,126 \text{ V}$

$$2\text{Cr}^{2+} \longrightarrow 2\text{Cr}^{3+} + 2e^- \quad E^\circ = 0,408 \text{ V}$$

$$\text{Pb}^{2+} + 2e^- \longrightarrow \text{Pb}(\text{k}) \quad E^\circ = -0,126 \text{ V}$$

$$2\text{Cr}^{2+} + \text{Pb}^{2+} \longrightarrow 2\text{Cr}^{3+} + \text{Pb}(\text{k}) \quad E^\circ = 0,408 \text{ V} - 0,126 \text{ V} = 0,282 \text{ V}$$

$$\text{Ag}^+ (\text{sulu}) + e^- \longrightarrow \text{Ag}(\text{k}) \quad E^\circ = 0,799 \text{ V}$$

$$\text{Cu}^{2+} (\text{sulu}) + 2e^- \longrightarrow \text{Cu}(\text{k}) \quad E^\circ = 0,337 \text{ V}$$

- Yukarıdaki reaksiyonlara göre oluşabilecek pil reaksiyonunu yazıp, pil gerilimini hesaplayınız.

Bu reaksiyonda Ag^+ indirgenir, Cu yükseltgenir.

$$2\text{Ag}^+ (\text{sulu}) + 2e^- \longrightarrow 2\text{Ag}(\text{k}) \quad E^\circ = 0,799 \text{ V}$$

$$\text{Cu}(\text{k}) \longrightarrow \text{Cu}^{2+} (\text{sulu}) + 2e^- \quad E^\circ = -0,337 \text{ V}$$

$$2\text{Ag}^+ (\text{sulu}) + \text{Cu}(\text{k}) \longrightarrow 2\text{Ag}(\text{k}) + \text{Cu}^{2+} (\text{sulu}) \quad E^\circ = 0,462 \text{ V}$$

Pil Geriliminin Derişime Bağlılığı Nernst Eşitliği

$$E = E^\circ - \frac{2,303 RT}{nF} \log Q \quad E = E^\circ - \frac{0,0592}{n} \log Q$$

E° : Standart elektromotor kuvveti (pil gerilimi),
 R : Gaz sabiti,
 T : Mutlak sıcaklık,
 F : Faraday sabiti, **96500 cJ**
 n : Reaksiyon sırasında alınan verilen elektron sayısı,
 Q : Kütlelerin etkisi ifadesidir.

Örnek

Aşağıdaki reaksiyon için

$$\text{Hg}_2^{2+} (\text{sulu}) + 2\text{Fe}^{2+} (\text{sulu}) \longrightarrow 2\text{Hg} (\text{s}) + 2\text{Fe}^{3+} (\text{sulu})$$

a. Standart elektromotor kuvvetini (E°) bulunuz.

b. $[\text{Hg}_2^{2+}] = 0,50 \text{ M}$, $[\text{Fe}^{2+}] = 0,10 \text{ M}$ ve $[\text{Fe}^{3+}] = 1,0 \times 10^{-2} \text{ M}$ ise, bu elektrokimyasal hücrenin 25°C 'deki elektromotor kuvvetini bulunuz.

$$\text{Hg}_2^{2+} + 2\text{e}^- \longrightarrow 2\text{Hg} (\text{s}) \quad E^\circ = 0,788 \text{ V}$$

$$\text{Fe}^{3+} + \text{e}^- \longrightarrow \text{Fe}^{2+} \quad E^\circ = 0,771 \text{ V}$$

a. Yarı-reaksiyonlar düzenlenirse

$$\text{Hg}_2^{2+} + 2\text{e}^- \longrightarrow 2\text{Hg} (\text{s}) \quad E^\circ = 0,788 \text{ V}$$

$$2\text{Fe}^{2+} \longrightarrow 2\text{Fe}^{3+} + 2\text{e}^- \quad E^\circ = -0,771 \text{ V}$$

$$\text{Hg}_2^{2+} + 2\text{Fe}^{2+} \longrightarrow 2\text{Hg} (\text{s}) + 2\text{Fe}^{3+} \quad E^\circ = 0,017 \text{ V}$$

olarak bulunur.

b. Çözüm için Nernst eşitliğinden yararlanılmalıdır.

$$E = E^\circ - \frac{0,0592}{n} \log Q$$

$$E = E^\circ - \frac{0,0592}{n} \log \frac{[\text{Fe}^{3+}]^2}{[\text{Hg}_2^{2+}][\text{Fe}^{2+}]^2}$$

$$E = 0,017 - \frac{0,0592}{2} \log \frac{(1,0 \times 10^{-2})^2}{(0,50)(0,10)^2}$$

$$E = 0,017 + 0,050 = 0,067 \text{ V'dur.}$$

Elektrokimyasal Hücrelerin Uygulaması

Piller

- Kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine çeviren aletler

Birincil Hücreler

- Geri dönüşümsüz elektrokimyasal hücre
- Yeniden şarj edilemeyen elektrokimyasal hücre

İkincil Hücreler

- Geri dönüşümlü elektrokimyasal hücre
- Yeniden şarj edilebilir elektrokimyasal hücre

Piller

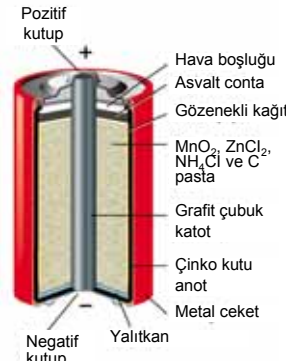
Birincil Hücreler

"kuru" pil & alkali pil 1.5 v/pil
civa pili 1.34 v/pil
yakıt pili 1.23v/pil

İkincil Hücreler

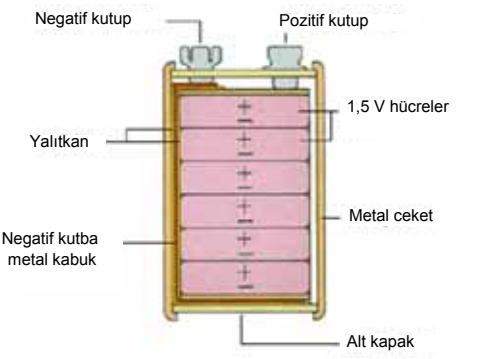
kurşun-asit (otomobil aküsü) 2 v/akü
NiCad 1.25 v/pil

"Kuru" Pil

Pozitif kutup +
Hava boşluğu
Asfalt conta
Gözenekli kağıt
MnO₂, ZnCl₂, NH₄Cl ve C pasta
Grafit çubuk katot
Çinko kutu anot
Metal ceket
Negatif kutup -
Yalıtkan

"Kuru" Pil

Negatif kutup
Pozitif kutup
1,5 V hücreler
Yalıtkan
Metal ceket
Negatif kutba metal kabuk
Alt kapak

"Flaş Işık" Pilleri

"Kuru" Pil

$$\text{Zn}_{(s)} + 2 \text{MnO}_{2(s)} + 2 \text{NH}_4^+ \longrightarrow \text{Zn}^{2+}_{(aq)} + 2 \text{MnO}(\text{OH})_{(s)} + 2 \text{NH}_3$$

Alkali Pil

$$\text{Zn}_{(s)} + 2 \text{MnO}_{2(s)} \longrightarrow \text{ZnO}_{(s)} + \text{Mn}_2\text{O}_{3(s)}$$

